

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR Den Haag

Ministerie van Defensie

Datum 30 juni 2020
Betreft Voortgang transparantiebeleid burgerslachtoffers

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Hierbij informeer ik u over de voortgang van het transparantiebeleid inzake burgerslachtoffers. Ook informeer ik u over de stand van zaken van de uitvoering van verschillende moties en toezeggingen in het kader van transparantie over burgerslachtoffers bij luchtaanvallen in de strijd tegen ISIS. Met deze brief reageer ik tevens op het verzoek van 26 juni jl. (kenmerk 2020Z11405/2020D26301) inzake de uitvoering van de motie-Belhaj (Kamerstuk 27925, nr. 714).

Onze referentie

BS2020012363

Afschrift aan

de Voorzitter van de Eerste
Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 22
2513 AA Den Haag

Zoals u in de brief van 24 maart jl. (Kamerstuk 27925, nr. 707) en in de voorliggende brief kunt constateren is een groot deel van de toezeggingen en moties inmiddels uitgevoerd. In deze brief geef ik aan dat een deel op zeer korte termijn zal worden uitgevoerd. Dit laat onverlet dat er, ondanks de wens van de Kamer en mijzelf om tempo te maken, ook moties en toezeggingen zijn die vanwege de aard en/of complexiteit ervan meer tijd vergen om tot uitvoering te brengen. Zorgvuldigheid staat daarbij voorop. Ik zal de Kamer vanzelfsprekend blijven informeren over de voortgang van het transparantiebeleid.

*Bij beantwoording datum,
onze referentie en betreft
vermelden.*

Openbaarmaking stukken Freedom of Information Act

Op mijn verzoek heb ik op 29 juni jl. gesproken met mijn Amerikaanse collega Esper, waarbij ik nadrukkelijk heb gewezen op het onbegrip dat bij de Kamer en bij mij leeft over de gang van zaken betreffende het op 18 april jl. openbaar maken van documenten in het kader van de Amerikaanse *Freedom of Information Act* (Kamerstuk 27925, nr. 709). Daarbij werden er documenten vrijgegeven waarvan de openbaarmaking tot kort daarvoor nog was geweigerd, ondanks een verzoek daartoe mijnerzijds. De heer Esper bevestigde datgene wat eerder werd aangegeven in een gesprek dat kort na het debat op 14 mei jl. op het ministerie van Defensie plaatsvond met de ambassade van de Verenigde Staten. In dat gesprek werd verklaard dat er sprake was van een betreuenswaardige samenloop van omstandigheden, waarbij de uitkomst van twee afzonderlijke processen op een ongelukkige wijze zeer kort na elkaar samenkwam. Dit is gelegen in het feit dat de behandeling van een verzoek in het kader van de *Freedom of Information Act* een separaat en onafhankelijk proces binnen de Amerikaanse overheid betreft, op basis van de daarvoor geldende criteria.

De heer Esper stelde de gang van zaken te betreuen, onderschreef het belang van transparantie en gaf aan dat zijn ministerie er alles aan heeft gedaan om de juiste informatie te leveren. Ik heb een beroep op hem gedaan om als goede bondgenoten te blijven investeren in een goede afstemming en uitwisseling van informatie.

Onderzoek Onderzoeksraad voor Veiligheid

Op 14 mei jl. werd de motie-Belhaj over de Onderzoeksraad voor Veiligheid verzoeken onderzoek in te stellen naar de luchtaanval op Hawija aangenomen (Kamerstuk 27925, nr. 714). De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) gaf diezelfde dag reeds aan dat, op basis van de Rijkswet op de OVV, voorvallen in een situatie van oorlog of gewapend conflict of tijdens een operatie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde zijn uitgesloten van onderzoek.

Gezien de brede steun in de Kamer voor deze motie ben ik echter met de voorzitter van de OVV in overleg getreden over de vraag of er mogelijkheden van onderzoek bestaan waarbij er een rol voor de OVV is weggelegd. Op 16 juni jl. informeerde de voorzitter mij per brief dat de Onderzoeksraad in haar vergadering van 16 juni jl. had besloten dit onderzoek niet ter hand te nemen. De overwegingen die de voorzitter daarbij aangaf zien op de wettelijke beperkingen die voortvloeien uit de Rijkswet op de OVV en op de op dit moment beschikbare financiële ruimte. De Kamer is hierover op 16 juni jl. geïnformeerd (referentie 2020Z11405).

Ondanks dat de motie-Belhaj strikt genomen ziet op onderzoek door de OVV, wil ik gehoor geven aan de geest van de motie door alternatieve mogelijkheden van onderzoek te verkennen. Ik verwacht u zo spoedig mogelijk na het zomerreces daarover nader te kunnen informeren.

Aanpassing van enkele werkwijzen

Red Card Holder

Conform motie-Voordewind c.s. over actief vragen naar relevante informatie omtrent het risico op burgerslachtoffers door Nederlandse *Red Card Holders* (Kamerstuk 27925, nr. 720) zullen per 1 juli 2020 de hierbij relevante instructie en aanwijzingen van de Commandant der Strijdkrachten aangescherpt zijn. Daarmee wordt de *Red Card Holder* nog explicieter dan voorheen gewezen op het belang van het actief vragen naar dit soort informatie, op basis waarvan hij/zij een deskundige afweging maakt of een aanval door Nederland kan worden uitgevoerd.

Inlichtingenvergaring en doelontwikkelingsproces

Ten aanzien van de motie-Stoffer c.s. over investeren in verbeterde samenwerking op informatie- en inlichtingenvlak met bondgenoten en in gedegen eigenstandige inlichtingenvergaring (Kamerstuk 27925, nr. 718), kan ik u het volgende melden. Zoals u weet is een klein land als Nederland, onder andere gezien de omvang van onze budgetten, altijd in belangrijke mate afhankelijk van inlichtingen van partnerlanden. Er wordt in algemene zin continu en actief geïnvesteerd in een verbeterde samenwerking op informatie- en inlichtingenvlak met bondgenoten, en in de eigenstandige beoordeling en appreciatie van het geheel aan informatie en inlichtingen dat Nederland ter beschikking staat. De Kamer wordt over de voortgang van dat proces afzonderlijk en indien nodig via de daarvoor bestemde kanalen geïnformeerd.

Zoals reeds is beschreven in de brief van 25 november jl. (Kamerstuk 27925, nr. 673), is ook het (waar nodig en mogelijk) verbeteren van het doelontwikkelingsproces een continu en gezamenlijk proces binnen de anti-ISIS

coalitie. Daarnaast heeft het ministerie van Defensie aan dit aspect van luchtoptreden in de afgelopen jaren reeds een waardevolle bijdrage geleverd door verder te investeren in de specifieke capaciteiten van de Nederlandse *Target Support Cell* te Volkel. Dit vertaalt zich concreet in nieuwe 'competentie modules', zoals de module *Battle Damage Assessment*. Het ministerie van Defensie zal in deze capaciteiten blijven investeren.

Openbaar Ministerie

Conform de motie-Voordewind en Belhaj over het direct informeren van het OM door het ministerie van Defensie bij burgerslachtoffers of een vermoeden daarvan (Kamerstuk 27925, nr. 719) is het OM op 25 juni jl. geïnformeerd dat de interne meldingsprocedure van het ministerie van Defensie zal worden aangescherpt. Ten aanzien van het OM zal worden opgenomen dat, in aanvulling op de huidige informatievoorziening aan het OM, het OM ook onverwijld geïnformeerd zal worden indien er door het ministerie van Defensie een onderzoek wordt gestart naar een vermoeden van mogelijke burgerslachtoffers als direct gevolg van Nederlandse wapeninzet. Dat de start van een dergelijk onderzoek aan het OM moet worden gemeld was eerder niet vastgelegd. Daardoor kon de situatie ontstaan dat het OM pas werd geïnformeerd over het eigen onderzoek op het moment dat dit was afgerond. Zoals de Kamer is gemeld was dit bij de wapeninzet in Hawija het geval. Door de interne meldingsprocedure op dit punt aan te scherpen wordt beoogd dit in de toekomst te voorkomen.

Algemeen

In de debatten is ook aandacht besteed aan het lerend vermogen van de Defensieorganisatie in algemene zin. In dit kader worden er structureel trainingen verzorgd gericht op het verhogen van het politiek-bestuurlijk bewustzijn. Deze trainingen worden enerzijds ingebed in de organisatie, terwijl anderzijds het leveren van maatwerk een nadrukkelijke mogelijkheid is.

In dit kader zal ook de hierboven reeds genoemde interne meldingsprocedure op enkele andere punten worden aangescherpt in het kader van de verbeteringen die reeds aan uw Kamer zijn gemeld in de brief van 25 november jl. (Kamerstuk 27925, nr. 673). Het betreft het borgen van een adequate dossieropbouw, het stroomlijnen van informatiestromen binnen het ministerie, het waarborgen van een geïntegreerde benadering vanuit de militaire, juridische en beleidsmatige expertise binnen mijn ministerie en het ordentelijk en tijdig informeren van andere ministeries en de Tweede Kamer. De aanscherping van de interne meldingsprocedure is naar verwachting in de tweede helft van dit jaar afgerond.

Voor een zogenaamde cultuuromslag is echter meer nodig dan het verscherpen van afspraken en procedures. Het werk dat onze mensen hier in Nederland en in vaak moeilijke omstandigheden in het buitenland verrichten blijft mensenwerk. In een grote organisatie zoals het ministerie van Defensie is het daarom belangrijk dat alle medewerkers hierbij worden betrokken. Onze mensen maken dagelijks afwegingen die gaan over het veiligheidsbelang aan de ene kant en de wens om verhoogde transparantie aan de andere kant. Ik blijf met de organisatie in gesprek over hoe we die afwegingen nu en in de toekomst maken.

Vergoedingen

Vrijwillige vergoedingen Mosul

In de stand van zakenbrief van 24 maart jl. (Kamerstuk 27925, nr. 707) heb ik gemeld dat ik goedkeuring had gegeven voor het aanbieden van een vrijwillige vergoeding aan de bij het ministerie bekende nabestaanden, maar er een nieuwe situatie was ontstaan waarbij de Nederlandse Staat door een van de nabestaanden aansprakelijk is gesteld voor de consequenties van deze aanval. Ondanks dat dit een juridisch proces betreft waarover inhoudelijk geen uitspraken kunnen worden gedaan, hechte ik er wel aan dat er namens het kabinet een signaal van begrip en medeleven werd gegeven richting de nabestaande. Het ministerie heeft daarom aan betreffende nabestaande aangeboden in gesprek te treden. Dit gesprek heeft op 10 juni jl. op ambtelijk niveau plaatsgevonden. Op basis daarvan vindt nader overleg plaats met de advocaat van de nabestaande.

Vrijwillige vergoedingen Hawija

Zoals de Kamer bekend is worden in lijn met de gewijzigde motie van de leden Belhaj en Voordewind (Kamerstuk 27925, nr. 671) door een interdepartementale werkgroep onder leiding van het ministerie van Defensie opties in kaart gebracht voor een vrijwillige vergoeding aan (de nabestaanden van) de slachtoffers en/of de gemeenschap. Dit proces is gaande, en zoals toegezegd zal de Kamer over de voortgang van dit proces worden geïnformeerd.

In aanvulling op het advies dat zoals eerder aan de Kamer gemeld bij een aantal internationale hulporganisaties is ingewonnen, wordt op dit moment een analyse van de behoeften van de gemeenschap in Hawija uitgevoerd, met in het directe verlengde daarvan voortzetting van het onderzoek naar concrete opties (projecten) voor vergoedingen aan de gemeenschap. In dat kader zijn diverse relevante organisaties geïdentificeerd die in Hawija actief zijn. Aan deze organisaties is de vraag gesteld welke noden er onder de bevolking in Hawija bestaan en welke/wat voor projecten in Hawija zinvol zouden zijn om in dat kader te ondersteunen. De verwachting is dat de meeste organisaties deze zomer zullen hebben gereageerd. Op basis daarvan zal zo spoedig mogelijk een besluit worden genomen over een vrijwillige bijdrage. Ik streef ernaar uw Kamer hierover na de zomer te informeren.

In de stand van zakenbrief van 24 maart jl. (Kamerstuk 27925, nr. 707) is gemeld dat er door de Nederlandse ambassadeur in Bagdad contact is gelegd met lokale autoriteiten in Hawija. De Tijdelijk Zaakgelastigde in Bagdad heeft in het vervolg daarop nogmaals contact gezocht om hen te informeren over de gekozen werkwijze en andere relevante ontwikkelingen in dit traject. De gesprekken vonden plaats in een constructieve sfeer, waarin waardering werd uitgesproken over de bereidheid van de Nederlandse Staat om mogelijkheden te onderzoeken voor een vrijwillige vergoeding naar aanleiding van de luchtaanval in Hawija. Vertegenwoordigers van de Nederlandse ambassade te Bagdad blijven de lokale autoriteiten in Hawija geregeld op de hoogte houden van de voortgang van dit proces. Daarnaast verwacht ik zelf binnenkort een kennismakingsgesprek te voeren met de nieuwe Iraakse minister van Defensie, waarin ik dit onderwerp eveneens zal opbrengen.

Om te voorkomen dat deze informatie de Kamer op een andere wijze bereikt, hecht ik eraan u te melden dat bij het recente contact met de lokale autoriteiten in Hawija gewag is gemaakt van zorgen over een niet nader gedefinieerde straling

die na de wapeninzet zou zijn opgetreden. Deze straling zou de oorzaak zijn van gezondheidsrisico's. Deze zorgen waren ons niet eerder bekend. Op basis van onze kennis van de bij de wapeninzet gebruikte munitie kan ik aangeven dat deze geen straling produceert. Op verzoek van het ministerie van Defensie heeft de Nederlandse ambassade direct navraag gedaan binnen het lokale netwerk. Daaruit blijkt dat deze zorgen ook niet bekend zijn bij organisaties in de regio, waardoor deze informatie op dit moment niet kan worden bevestigd. Hoewel het vooralsnog onduidelijk is of deze informatie bevestigd kan worden, zal het ministerie in samenspraak met het ministerie van Buitenlandse Zaken verkennen of hiertoe nadere mogelijkheden bestaan.

Er is ook ten aanzien van Hawija een nieuwe situatie ontstaan waarbij de Nederlandse Staat door een groep slachtoffers en nabestaanden aansprakelijk is gesteld voor de consequenties van deze aanval. Ondanks dat dit een juridisch proces betreft waarover inhoudelijk geen uitspraken kunnen worden gedaan, hecht ik eraan dat er namens het kabinet een signaal van begrip en medeleven wordt gegeven richting slachtoffers en nabestaanden. Er is daartoe aan de advocaat van deze groep aangeboden om in gesprek te treden. Helaas is men niet op dit aanbod ingegaan.

Transparantie inzet in luchtcampagne tegen ISIS in algemene zin

In de stand van zakenbrief van 24 maart jl. (Kamerstuk 27925, nr. 707) is aangegeven dat over de eerste inzetperiode met terugwerkende kracht het aantal missies, locaties, type doel en wapeninzet openbaar is gemaakt, op het detailniveau van het openbare «Weekoverzicht Defensieoperaties» 2018. Deze informatie is op dat moment gepubliceerd op de website van het ministerie van Defensie. Op verzoek van een aantal organisaties waarmee het ministerie van Defensie op ambtelijk niveau in gesprek is over transparantie, is deze informatie inmiddels ook gepubliceerd volgens de standaarden van open data. Daarnaast wordt op dit moment gewerkt aan het structureel borgen van het op deze wijze van ontsluiten van deze informatie over luchtoptreden in de toekomst.

Toekomstig transparantiebeleid

In de brief van 25 november jl. (Kamerstuk 27925, nr. 673) is gemeld dat in de toekomst in gevallen waarbij door het ministerie van Defensie onderzoek wordt gestart naar een vermoeden van mogelijke burgerslachtoffers als direct gevolg van Nederlandse wapeninzet in het kader van artikel 100 van de Grondwet, de Tweede Kamer over dit onderzoek zal worden geïnformeerd. Ik heb de vaste commissie voor Defensie een concreet voorstel gedaan voor een gezamenlijk vast te stellen procedure voor de toekomst, waarover ik uiteraard graag met de vaste commissie nader in overleg treed. Hiervoor verwijs ik naar de brief Voorstel procedure informeren Tweede Kamer bij het vermoeden van burgerslachtoffers ten gevolge van Nederlandse wapeninzet in het kader van art. 100 van de Grondwet, die de Kamer op 23 juni jl. is toegekomen (referentie 2020Z11929).

Het ministerie van Defensie is tevens op ambtelijk niveau in gesprek met een aantal organisaties die het ministerie eerder voorstellen hebben aangereikt over onder andere het toekomstige transparantiebeleid, waarbij onder andere de motie-Diks over onderzoeken van incidenten bij militaire inzet in coalitieverband (Kamerstuk 35363, nr. 4) wordt betrokken. In juli vinden in dit kader nog enkele inhoudelijke gesprekken plaats. Ook is eind deze maand een door genoemde

organisaties aangeboden *roadmap* besproken, met daarin voorstellen om het gesprek nader vorm te geven en te bestendigen. In de zomer zal er gewerkt worden aan een gezamenlijk plan daartoe.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

Drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten